

ВЪТРЕШЕН ЕНЕРГИЕН ПАЗАР

С цел хармонизиране и либерализиране на вътрешния енергиен пазар на ЕС от 1996 г. насам бяха приети определени мерки, насочени към достъпа до пазарите, прозрачността и регулирането, защитата на потребителите, подкрепата за взаимната свързаност и адекватните нива на доставките. Тези мерки имат за цел да се изгради по-конкурентен, ориентиран към потребителите, гъвкав и недискриминационен пазар на електроенергия на ЕС с основани на пазара цени за доставка. По този начин те укрепват и разширяват правата на отделните потребители и енергийните общности, противодействат на енергийната бедност, изясняват ролите и отговорностите на участниците на пазара и на регулаторните органи и са насочени към сигурността на доставките на електроенергия, природен газ и нефт, както и към развитието на трансевропейски мрежи за пренос на електроенергия и природен газ.

ПРАВНО ОСНОВАНИЕ

Член 194 и член 114 от Договора за функционирането на Европейския съюз (ДФЕС).

ЦЕЛИ

Окончателното изграждане на вътрешния пазар на ЕС в енергийния сектор изисква: премахване на множество пречки и търговски бариери; сближаване на данъчните и ценовите политики и мерки по отношение на нормите и стандартите; както и уредба за околната среда и безопасността. Целта е да се осигури функциониращ пазар със справедлив достъп до него и висока степен на защита на потребителите, както и адекватни нива на взаимна свързаност и производствен капацитет.

ПОСТИЖЕНИЯ

А. Либерализиране на пазарите на природен газ и електроенергия

През 90-те години на миналия век, когато повечето национални пазари за електроенергия и природен газ все още бяха монополизирани, Европейският съюз и държавите членки решиха постепенно да отворят тези пазари за конкуренция. Първите директиви за либерализация (първи енергиен пакет) бяха приети през 1996 г. (електроенергия) и 1998 г. (природен газ), като трябваше да бъдат транспонирани в правните системи на държавите членки до 1998 г. (електроенергия) и 2000 г. (природен газ). Вторият енергиен пакет беше приет

през 2003 г. и директивите от него трябваше да бъдат транспонирани в националното право от държавите членки до 2004 г., като някои разпоредби влязоха в сила едва през 2007 г. Промислените потребители и домакинствата вече имаха възможност да избират своите доставчици на природен газ и електроенергия от по-широк кръг от конкуренти. През април 2009 г. беше приет трети законодателен пакет с цел по-нататъшно либерализиране на вътрешния пазар на електроенергия и природен газ, с който бе изменен вторият законодателен пакет и който представляваше крайъгълен камък за осъществяването на вътрешния енергиен пазар.

Б. Бъдещи действия

Както беше обявено в стратегията за енергийния съюз ([COM\(2015\) 0080](#)), за да осигури на потребителите сигурно, устойчиво, конкурентоспособно и достъпно енергоснабдяване, Комисията представи пакет от законодателни предложения за нова структура на енергийния пазар на ЕС на 30 ноември 2016 г. Пакетът „Чиста енергия за всички европейци“ ([COM\(2016\) 0860](#)) има за цел осъществяването на енергийния съюз и обхваща енергийната ефективност, възобновяемите енергийни източници, структурата на пазара за електроенергия, сигурността на доставките на електроенергия и правилата за управление на енергийния съюз. Поради това, с цел окончателно изграждане на вътрешния енергиен пазар Комисията предложи мерки в Директивата за електроенергията ([COM\(2016\) 0864](#)), в Регламента за електроенергията ([COM\(2016\) 0861](#)), и в Регламента относно готовността за справяне с рискове ([COM\(2016\) 0862](#)).

С предложение за директива относно общите правила за вътрешния пазар на електроенергия ([COM\(2016\) 0864](#)) се преработва Директива 2009/72/ЕО. Предложението е съсредоточено върху:

- По-ясни и по-чести сметки за електроенергия: потребителите на електроенергия ще могат свободно да избират доставчик или доставчик на агрегирани услуги, подпомагани от сертифицираните инструменти за сравняване, без такси за смяна на доставчика, както и да избират договори за динамични цени и интелигентен измервателен уред.
- Защита на бедните или уязвимите клиенти: Държавите членки ще бъдат задължени да предлагат целенасочена защита чрез наблюдение и отчитане на броя на домакинствата, страдащи от енергийна бедност.
- Ангажиране на нови участници на пазара: доставчиците на агрегирани услуги ще могат свободно да участват в пазара на дребно; местните енергийни общности ще имат право да участват в местното производство, разпределение, агрегиране и съхранение на енергия и услуги за енергийна ефективност и ще имат достъп до всички организирани пазари; Държавите членки ще регулират обмена на данни между участниците на пазара.
- Улесняване на електромобилността: Държавите членки ще имат задължението да улесняват свързването на зарядните точки за електрически превозни средства към електроразпределителната мрежа и да отворят възможностите за собственост и експлоатация на тези зарядни точки за трети страни.

- Изясняване на задачите на операторите на разпределителни системи (ОРС) и въвеждане на процедура за планиране на развитието на разпределителната мрежа.

Предложението за регламент за готовност за справяне с рисковете ([COM\(2016\) 0862](#)) има за цел да засили готовността за справяне с рисковете, като насърчава сътрудничеството между операторите на преносни системи (ОРС) в рамките на ЕС, ОРС в съседните държави и Европейската агенция за сътрудничество между регулаторите на енергия. То също така има за цел да улесни трансграничното управление на електропреносните мрежи в случай на криза в електроснабдяването посредством новите регионални оперативни центрове, въведени в свързаното предложение за регламент относно вътрешния пазар на електроенергия ([COM\(2016\) 0861](#)). Предлагат се четири групи от мерки: (i) общи правила относно начините за предотвратяване и подготовка за кризи в електроснабдяването, за да се осигури трансгранично сътрудничество; (ii) общи правила за управление на кризисни ситуации; (3) общи методи за оценка на рисковете, свързани със сигурността на доставките; (4) обща рамка за по-добра оценка и мониторинг на сигурността на доставките на електроенергия.

С предложението за регламент относно вътрешния пазар на електроенергия ([COM\(2016\) 0861](#)) се преработва [Регламент \(ЕО\) № 714/2009](#), за да бъде подготвен пазарът на електроенергия за гъвкавост, декарбонизация и иновации чрез предоставяне на недеформирани пазарни сигнали. Предложението се състои от седем други законодателни предложения. Пет от тях са свързани с доставката на електроенергия с цел преразглеждане на правилата за търговия с електроенергия, изясняване на отговорностите на участниците на пазара и определяне на принципите за оценка на нуждите от капацитет и за пазарни механизми за осигуряване на капацитет.

В. Регулиране на енергийния пазар: Агенция за сътрудничество между регулаторите на енергия

От март 2011 г. функционира пълноценно Агенцията на ЕС за сътрудничество между регулаторите на енергия (ACER) ([Регламент \(ЕО\) № 713/2009](#)). ACER отговаря най-вече за насърчаване на сътрудничеството между националните регулаторни органи на регионално и европейско равнище и за наблюдението на развитието на мрежата и на вътрешните пазари на електроенергия и природен газ. Тя също така разполага с компетентност да разследва случаи на пазарна злоупотреба и да координира с държавите членки прилагането на подходящи санкции. Държавите членки обаче носят отговорност за налагането на санкции при установяване на нарушения.

Като следваща стъпка бяха приети два регламента, с които се създават структури за сътрудничество за Европейска мрежа на операторите на преносни системи (ЕМОПС): един за електроенергията ([Регламент \(ЕО\) № 714/2009](#)) и един за природния газ ([Регламент \(ЕО\) № 715/2009](#)), изменен с [Решение 2010/685/ЕС](#) на Комисията. ЕМОПС и ACER заедно изготвят подробни правила за достъп до мрежите и технически кодекси и гарантират координацията при експлоатация на мрежите чрез обмен на оперативна информация и разработване на общи

стандарти и процедури за безопасност и действие при аварийни ситуации. ЕМОПС отговаря също така за изготвянето на всеки две години на десетгодишен инвестиционен план за мрежите, който на свой ред се преразглежда от ACER.

Освен това [Директива 2008/92/ЕО](#) има за цел постигане на по-голяма прозрачност при определяне на цените на природния газ и електроенергията за промишлени крайни потребители, като задължава държавите членки да гарантират, че тези цени и системите на ценообразуване ще бъдат съобщавани на Евростат два пъти годишно. През октомври 2011 г. ЕС прие [Регламент \(ЕС\) 1227/2011](#) относно интегритета и прозрачността на пазара за търговия на едро с енергия (REMIT), имащ за цел да осигури справедливи търговски практики на европейските енергийни пазари.

На 30 ноември 2016 г. Комисията предложи регламент ([COM\(2016\) 0863](#)) за преобразуване на ACER с цел преработване на правните актове и засилване на основната роля на Агенцията като координатор на действията на националните регулатори, особено в онези области, в които фрагментираното вземане на решения на национално равнище по въпроси от трансгранично значение би довело до проблеми или несъгласуваност в рамките на вътрешния пазар. Поради това списъкът на задачите бе актуализиран, така че да бъдат включени задълженията на ACER в областта на надзора на пазара на едро и на трансграничната инфраструктура, да се възложи на ACER по-голяма отговорност при изготвянето и представянето на Комисията на окончателното предложение за мрежови кодекс и по отношение на въздействието върху регионалния пазар на електрическа енергия (тръжна зона) процес на преразглеждане (предвидени в преработения текст на Регламента за електроенергията ([COM\(2016\) 0861](#))).

Г. Сигурност на доставките на електроенергия, природен газ и нефт

[Директива 2005/89/ЕО](#) установява мерки за гарантиране на сигурността на доставките на електрическа енергия, за да се обезпечи добро функциониране на вътрешния пазар на електроенергия, адекватно равнище на свързаност между държавите членки, подходящо равнище на производствен капацитет и баланс между търсенето и предлагането. С оглед на изключителното значение на природния газ за снабдяването на Европейския съюз с енергия и в отговор на руско-украинската газова криза през зимата на 2008 – 2009 г. през 2010 г. беше приет [Регламент \(ЕС\) № 994/2010](#) относно мерките за гарантиране на сигурността на доставките на газ. Целта на регламента е да засили механизмите за предотвратяване и реагиране на кризисни ситуации. С цел да се гарантира сигурността на доставките [Директива \(2009/119/ЕО\)](#) задължава държавите членки да поддържат минимални запаси от нефт, съответстващи на 90 дни среднодневен нетен внос или на 61 дни среднодневно национално потребление, в зависимост от това коя от двете стойности е по-висока. В отговор на загрижеността относно доставките на газ от Русия през Украйна Комисията публикува изготвената от нея европейска стратегия за енергийна сигурност през май 2014 г. ([COM\(2014\) 0330](#)). Стратегията има за цел да гарантира постоянни и достатъчно изобилни доставки на енергия за европейските граждани и европейската икономика. В нея се определят мерки като повишаване на енергийната ефективност, местно производство на енергия и доизграждане на

липсващите инфраструктурни връзки, чрез които по време на криза енергията да се пренасочва там, където е необходима.

На 8 ноември 2017 г. Комисията прие законодателно предложение за целево преразглеждане на Директивата за природния газ от 2009 г. ([COM\(2017\) 0660](#)). С това някои от основните разпоредби на директивата за природния газ ще станат незабавно приложими по отношение на трансграничните газопроводи с трети държави или по-конкретно по отношение на онези части от тръбопроводи, които попадат в рамките на територията на ЕС. Това би спомогнало да се гарантира, че никой настоящ, планиран или бъдещ инфраструктурен проект между държава – членка на ЕС, и трета държава няма да наруши единния енергиен пазар или да отслаби сигурността на доставките в ЕС.

Д. Трансевропейска енергийна мрежа (TEN-E)

В [Регламент \(ЕС\) № 347/2013 ЕО](#) се установяват насоките за трансевропейските енергийни мрежи, които определят проектите от общ интерес и приоритетните проекти сред трансевропейските електроенергийни и газови мрежи. Проектите от общ интерес имат приоритет при предоставяне на финансовата помощ, предвидена съгласно [Регламент \(ЕО\) № 2236/95](#). Бюджетът, отпускан за TEN-E, е предназначен предимно за финансиране на проучвания за осъществимост. Други инструменти също могат да се използват за частично финансиране на инвестициите, например Европейските структурни и инвестиционни фондове или Европейски фонд за стратегически инвестиции (ЕФСИ). [Регламент \(ЕС\) № 256/2014](#) на Европейския парламент и на Съвета от 26 февруари 2014 г. относно нотифицирането до Комисията на инвестиционните проекти в областта на енергийната инфраструктура в Европейския съюз изисква от държавите членки да нотифицират Комисията относно своите инвестиционни проекти в енергийната инфраструктура.

В съобщението, озаглавено „Бюджет за стратегията „Европа 2020““ ([COM\(2011\) 0500](#)), Комисията предложи нов механизъм — Механизъм за свързване на Европа (МСЕ), с цел финансиране на приоритетни проекти в областта на енергетиката, транспортната и критичната цифрова инфраструктура през периода 2014 – 2020 г. През ноември 2013 г. Парламентът подкрепи постигнатото със Съвета споразумение относно бюджета за МСЕ, като за разработването на проекти в областта на трансевропейската инфраструктура бяха заделени 5,12 милиарда евро ([P7_TA\(2013\)0463](#)). Въз основа на насоките за енергийната инфраструктура, приети през март 2013 г. от Съвета и Парламента ([P7_TA\(2013\)0061](#)), за получаване на помощ от ЕС бяха подбрани редица проекти от общ интерес.

РОЛЯ НА ЕВРОПЕЙСКИЯ ПАРЛАМЕНТ

Чрез приемането на законодателния пакет за вътрешните енергийни пазари Парламентът изрази силна подкрепа за отделянето на собствеността върху преносната инфраструктура в електроенергийния сектор като най-ефективен инструмент за насърчаване по недискриминиращ начин на инвестициите в инфраструктурата, гарантиране на справедливи условия за достъп до мрежата

на новите участници и прозрачност на пазара. Парламентът подчерта също така значението на едно общо европейско виждане относно средносрочните инвестиции (индикативен десетгодишен европейски план, фокусиран върху взаимната свързаност); засилено сътрудничество между регулаторните органи, държавите членки и операторите на преносни системи; и силен процес на хармонизиране на условията за достъп до мрежата. По инициатива на Парламента специално внимание беше отделено на правата на потребителите като част от постигнатото споразумение със Съвета: в резолюциите се настоява за увеличаване на правата на потребителите (смяна на доставчика, получаване на директна информация от „интелигентни“ измервателни уреди и ефективно разглеждане на жалбите, отправени до енергиен „омбудсман“). Парламентът постигна също така признаването на концепцията за „енергийна бедност“. Той решително подкрепи създаването на ACER, подчертавайки, че на Агенцията трябва да се предоставят необходимите правомощия за преодоляване на проблемите, които не могат да бъдат разрешени от националните регулатори и които възпрепятстват интегрирането и правилното функциониране на вътрешния пазар.

Важни резолюции, приети в последно време:

- 12 септември 2017 г.: бяха приети нови правила, за да се даде възможност за взаимна помощ между съседните държави в управлението на газови кризи, да се осигури трансгранична солидарност и прозрачност на договорите за доставка на газ.
- 2 март 2017 г.: Членовете на ЕП одобриха правилата, с които се изисква държавите членки да уведомяват Комисията за своите планове за договаряне на споразумения за енергийни доставки с трети държави преди започването на преговори.
- 25 октомври 2016 г. Парламентът подкрепи резолюция относно стратегия на ЕС за втечнения природен газ (LNG), за да бъде постигната по-голяма сигурност на енергийните доставки, да бъдат намалени въглеродните емисии и да се осигурят достъпни цени.
- 13 септември 2016 г. Резолюцията на Парламента, озаглавена „Към нова концепция за енергийния пазар“, се застъпва за съчетаване на ликвидни краткосрочни пазари и дългосрочни ценови сигнали с цел пазарът да бъде приспособен към увеличаването на дела на възобновяемите енергийни източници и активните потребители.
- 26 май 2016 г. Резолюция на Европейския парламент относно предоставянето на нов търговски механизъм за потребителите на енергия призовава на гражданите да бъдат предоставени възможности да произвеждат, потребяват, съхраняват и търгуват със собствена енергия от възобновяеми източници, да участват в енергийния пазар и в оптимизацията на потреблението.

Frédéric Gouardères

